

Важливе місце у формуванні результатів навчання з дисципліни «Технології консультування в освіті» відводиться самостійній роботі студентів. Для кожної теми модуля студенти мають виконати визначені завдання теоретичного і практичного характеру та надати звіти щодо виконання завдань.

Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, умінь, комунікацій, автономності та відповідальності студентів з навчальної дисципліни включає поточний і семестровий контроль.

Поточний контроль результатів навчання студентів здійснюється упродовж семестру під час проведення лекційних, семінарських, практичних занять і виконання самостійної роботи. Він оцінюється сумою набраних балів за всіма темами (100 балів – максимальний бал). При виставленні студентам балів оцінюється: відвідування навчальних занять, рівень засвоєння теоретичних знань, практичних умінь і навичок з тем, включених до змістових модулів; доповідь та участь в обговоренні питань на семінарських заняттях; якість виконання самостійних завдань; активність на заняттях. Під час виставлення балів студентам враховується: своєчасність та якість виконання навчальних завдань; повнота й обсяг їх виконання; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

Формами поточного контролю вивчення дисципліни «Технології консультування в освіті» є: виконання практичних і тестових завдань, виступ на семінарських заняттях, підготовлення презентацій, опитування, виконання самостійної роботи.

Для оцінювання навчальних досягнень студентів у поточному контролі застосовуються такі методи:

- усного контролю: індивідуальне та фронтальне опитування, співбесіда;
- письмового контролю: тестування;
- самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Формою підсумкового контролю й успішності навчання студентів з дисципліни є залік. Підсумкова оцінка студента із вивчення дисципліни визначається за 100 бальною шкалою.

Отже, навчальна дисципліна «Технології консультування в освіті» є важливим освітнім курсом у фаховій підготовці магістрів-дорадників. Вона забезпечує надання теоретичних знань і практичних умінь студентам із використання технологій консультування у галузі освіти, тим самим розвиваючи їхню професійну компетентність та підвищує конкурентоспроможність, як фахівців, на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Запорожцева Ю. С. Стратегії супервізії (наставництва) як підтримка професійного розвитку сучасного педагога. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. №69 (2). С. 70-73.
2. Зарішняк І. М. Тьюторство як педагогічне явище. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2019. №4. С. 10-17.
3. Івашнова С. В. Супервізія в діяльності освітнього тренера. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки"*. 2018. №3. С. 96-107.
4. Кучманіч, І. М., Опанасенко, Л. А. Психологічна платформа модерації як дієва технологія групового консультування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. №1. С. 94-98.
5. Нежинська О. О., Тименко В. М. Основи коучингу : навч. посіб. Київ ; Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС». 2017. 220 с.
6. Собченко Т. М., Кін О. М. Використання коучингових технологій у підготовці майбутнього вчителя. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конфер. (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.)*. Харків : «Стиль-Издат». 2021. №2. С. 187–190.
7. Стяглик Н. І. Технологія навчального консультування студентів природничо-математичних спеціальностей педагогічних університетів. автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Харків : Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. 2013. 20 с.
8. Сучану А. Тьютор: якісно нове особистісно-професійне призначення викладача-консультанта у вищому навчальному закладі. Взято з : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1709>.
9. Ушакова І. В. *Супервізія* : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 2011. 228 с.

Силенко Ю.В.,

аспірант, асистент та спеціаліст кафедри педагогіки

Педагогічного факультету

Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

Науковий керівник - Дем'яненко Н.М.,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки

Національного педагогічного

університету імені М.П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ І ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті висвітлено вагомість створення особливих умов професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти, важливе місце у структурі якої належить формуванню професійної культури та професіоналізму. Окреслено зміст провідних понять «професійно-педагогічна компетентність майбутнього викладача», «педагогічна культура», «професійна культура», «педагогічна техніка», «педагогічний такт». Окреслено сутність поняття «професіоналізму» та способи його формування у майбутніх викладачів закладу вищої освіти у процесі професійної підготовки.

Abstract. The article highlights the importance of creating special conditions for the professional training of future teachers of a higher education institution, an important place in the structure of which belongs to the formation of professional culture and professionalism. The content of the leading concepts "professional and pedagogical competence of the future teacher", "pedagogical culture", "professional culture", "pedagogical technique", "pedagogical tact" is outlined. The essence of the concept of "professionalism" and ways of its formation in future teachers of a higher education institution in the process of professional training are outlined.

Інноваційність розвитку суспільства та сучасна стратегія освіти протягом життя, зокрема й у галузі педагогічної освіти в Україні детермінує феномен педагогічної культури та професіоналізму викладача закладу вищої освіти. Демократизація суспільства можлива та обов'язково передбачає високий рівень культури всього населення, що у свою чергу, потребує й зростання ролі майбутнього фахівця-педагога у суспільстві. Основні вимоги до викладачів закладу вищої освіти та безпосереднього рівня їх підготовки відображені у Законі України «Про освіту» [6], Законі України «Про вищу освіту» [5], у постанові «Про Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття)» [8], у Національній доктрині розвитку освіти [10], у Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти [7]. Разом з потребою упровадження у життя цих ідеалів зростає проблема підготовки нового гуманістично спрямованого покоління викладачів та вдосконалення системи професійної підготовки.

Зокрема, напружена ситуація з пандемією у світі, а згодом і воєнна інтервенція у межах нашої суверенної та незалежної держави створює особливі умови професійної підготовки майбутніх викладачів у закладі вищої освіти, важливе місце у структурі якої належить і формуванню педагогічної культури та професіоналізму. Нині суспільству потрібен викладач, який буде здатним виконувати свою роботу професійно, бути впевненим у собі та своїм компетенціях, з притаманним чуттям сучасності у педагогічній реальності.

Метою статті є здійснення компаративного аналізу сутності провідних понять формування професійної культури та професіоналізму майбутніх викладачів закладу вищої освіти у процесі професійної підготовки.

Варто зазначити, що аналіз низки праць (В.М. Гриньової [2; 3], Т.Д. Федірчик [11] та інших), дає підстави окреслити сутність поняття «професіоналізм», через призму посилення українських вчених на європейські «стандарти педагогічної освіти», де змістовим наповненням слугує професійна компетентність та професійна культура.

Компетентність визначається як комбінація знань, навичок та ставлень, де «знання складається з фактів і цифр, концепцій, ідей та теорій, які вже встановлені та підтримують розуміння певної сфери або предмета; навички визначаються як здатність та спроможність виконувати процеси та використовувати наявні знання для досягнення результатів; ставлення описують диспозиції сприйняття і налаштованості щодо ідей, людини або ситуації й спонукають до відповідних реакцій або дій» [12].

Натомість інші дослідники вбачають у професійно-педагогічній компетентності зміст когнітивного компонента педагогічного професіоналізму. Зокрема трактується як складноструктурна система як теоретичних, так і практичних знань.

Від аналізу цих понять, ми можемо зробити висновок, що під професійною компетентністю майбутнього викладача закладу вищої освіти є розуміння особистісних можливостей фахівця, що будуть ефективно впровадженими у самостійну та конкретно-індивідуальну педагогічну діяльність. При цьому, основними елементами обізнаності виступають теоретико-педагогічні знання та безпосередня реалізація їх в освітньо-науковому просторі в межах закладу вищої освіти.

Щоб окреслити поняття «професіоналізм», варто проаналізувати зміст поняття одного із складових елементів професіоналізму – педагогічної культури. Поняття «педагогічна культура» увійшло в наукове поле лише у 80-х рр. XX ст. і містило в собі безліч педагогічних явищ та процесів. Це дало змогу розглядати педагогічну культуру через аспект системно-утворюючого чинника становлення як такого майбутнього фахівця [3, с. 74-84]. Педагогічна культура є однієї із складових загальнолюдської культури, «в якій найбільш повно відображені духовні й матеріальні цінності освіти та виховання, а також способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для обслуговування історичного процесу зміни поколінь, соціалізації особистості та здійснення освітньо-виховного процесу» [1, с. 255]. Якщо розмежовувати поняття у культурно-історичному аспекті – це є «світовим педагогічним досвідом, як зміну культурних епох і відповідних їм педагогічних цивілізацій, як історію педагогічної науки та освіти» [1, с. 255].

На нашу думку, зміст поняття педагогічної культури слід детермінувати через певну сукупність конкретно соціально-значущих професійних дій. На особистісному рівні вона може трактуватися як

ефективною здатністю фахівця впроваджувати раціональні способи, прийоми та методи роботи у процесі освітньо-наукової діяльності. На рівні діяльності – це сутнісна характеристика середовища чи способу життя, а також особливостей педагогічної системи в цілому, як процесу руху до «нового якісного стану». Якщо ж проаналізувати педагогічну культуру у соціально-педагогічному аспекті, то можна зробити умовивід, що це характеристика особливостей педагогічної взаємодії цілих поколінь, як засобу «педагогізації навколишньої дійсності», де творцями виступають викладачі, батьки, педагогічні товариства тощо.

З огляду різних трактувань можна зробити висновок, що педагогічна культура інтегрує історико-культурний педагогічний досвід та регулює сферу суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього середовища; може трактуватись як система цінностей-регуляторів, чи передумова та інструмент педагогічної діяльності; як концентроване вираження особистості викладача.

Сутність вищевикладеного зводиться до з'ясування поняття професійної культури. Якщо педагогічна культура діалектично пов'язана з усіма елементами особистісної культури (наприклад, розумовою, естетичною, моральною, правовою та ін.), то професійна культура розглядається нами, як певний ступінь оволодіння професією, де реалізуються прийоми та способи вирішення професійних ситуацій на підставі сформованої духовної культури особистості. Професійна культура слугує центральним складником підготовки за фахом, де формуються цілісні світоглядні якості, почуття ціннісних орієнтацій особистості, що впроваджуються у трудову діяльність, тим самим роблячи її більш ефективною. Отже, ми розуміємо, що професійна культура майбутнього викладача закладу вищої освіти є особистісним утворенням, що визначає характер формування, реалізацію та вдосконалення різноманітних видів професійної діяльності, на основі єдності цінностей, між якими існують певні ставлення та зв'язки.

Розвиток професійної культури майбутнього викладача закладу вищої освіти може бути реалізованим кількома шляхами. По-перше, професійна культура є наслідком творчої праці та діяльності. Як зазначав В.О.Сухомлинський «якою б талановитою не була людина, яку б базову підготовку вона не мала, якщо не вчитиметься на досвіді (власному та інших педагогів), то ніколи не стане кваліфікованим викладачем-професіоналом» [1, с. 257-258].

Наступним шляхом розвитку професійної культури можна окреслити самоосвіту, самовдосконалення і, як наслідок – самореалізацію майбутнього викладача. Адже саме самоосвіта та самовдосконалення починає початок формування ще зі стін педагогічного закладу і формується протягом кількох років клопіткої праці. Варто зазначити, що самореалізація, як наслідок самоосвіти та самовдосконалення може займати тривалий проміжок життя.

У закладі вищої освіти центральним способом передачі культури та духовних цінностей від викладача до студента є неповторна індивідуальність та ідентичність викладача, як носія культури. Цим феноменом є «власне Я» у професійній діяльності. Таким чином, сукупністю раціональних та ефективних умінь, засобів, ресурсів та особливостей поведінки майбутнього викладача, що спрямовані на реалізацію обраних ним прийомів та методів освітньої діяльності є педагогічна техніка. Нами запропоновано такі компоненти педагогічної техніки, які можуть застосовувати у практико орієнтовану діяльність у вимірі закладу вищої освіти майбутні викладачі:

- уміння вербальної комунікації за допомогою культури та техніки мовлення;
- уміння невербальної комунікації за допомогою зовнішнього вигляду, міміки, пантоміміки;
- уміння керувати психофізичним станом, тобто здійснювати контроль над власним диханням, увагою, увагою, знімати напруження м'язів, слідкувати за емоціями тощо.

Окреслюючи ідентичність викладача в освітній діяльності, слід також зупинитись на педагогічно доцільному та ефективному способі впливу – педагогічному такті. Ми розуміємо, що педагогічний такт є таким спілкуванням у моделі «викладач-студент», де знаходиться оптимальне рішення, здатність швидко оцінити ситуацію, вміння керувати власними емоціями та почуттями при цьому не втрачаючи самовладання, а також демонстрація емоційної урівноваженості у поєднанні з високою вимогливістю та принциповістю, при цьому з чуйним та людським ставленням до суб'єкта навчання. Педагогічний такт вимагає від майбутнього викладача впровадження самокритичності в оцінці власної праці, а також нетерпимість до формалізму та шаблонності [9, с.57-61].

Сучасне суспільство має характерну особливість – людиноцентристська спрямованість, де вагомим показником успішності та прогресу становить індивідуальний розвиток особистості, її мислення, здібностей, задоволення потреб та запитів. Відтак, майбутні викладачі закладу вищої освіти мають бути налаштованими на постійне оновлення власних знань, умінь та навичок, збагачувати досвід, як пізнавальної діяльності, так і практичної, що, як наслідок – буде підкріплюватись відповідними ціннісними орієнтаціями. Це передбачає орієнтацію концепції освіти та системи цілісної професійної підготовки майбутніх викладачів на гуманістичну парадигму та особистісно орієнтовану освіту, що буде спрямована на досягнення студентом професіоналізму у освітньо-науковій діяльності.

Сутність вищевикладеного зводиться до з'ясування поняття професіоналізму. Н.В. Гузій розглядає науковий феномен педагогічного професіоналізму, як «систему, склад якої визначається змістом її взаємозалежних сутнісних складових – професіоналізму діяльності і професіоналізму особистості педагога, відповідно до логіки системного аналізу виділяє його одиниці другого ряду – цілісні інтегративні якості, що утворюються в результаті взаємодії цих підсистем і активно впливають на них, а саме: компетентність і

культуру педагогічного мислення, культуру відповідну професійно-педагогічну позицію, емоційно-почуттєву культуру педагога культуру професійно-педагогічної поведінки» [4, с.159-160].

Ще одним визначенням професіоналізму педагога може слугувати, як «сукупність психофізіологічних, психічних та особистісних змін, які відбуваються в людині у процесі опанування знаннями і під час довготривалої діяльності, та забезпечують якісно новий, вищий рівень вирішення складних професійних завдань» [1, с. 263].

На нашу думку, професіоналізм є особливою властивістю фахівця ефективно, систематично та раціонально виконувати складну діяльність в особливих умовах, що відповідає чинним у суспільстві об'єктивним вимогам та стандартам. Тобто це вміння викладача мислити та діяти професійно, що буде охоплювати набір професійних властивостей та якостей особистості фахівця. Зокрема, професіоналізм – це те, за допомогою чого можна досягати кількісних і якісних результатів, при цьому зберігаючи як фізичні, так і розумові ресурси завдяки застосуванню раціональних прийомів виконання завдань.

Формування професіоналізму майбутнього викладача закладу вищої освіти у процесі професійної підготовки передбачає:

- систематичне підвищення кваліфікації,
- активізація творчої активності,
- здатності до саморозвитку, самопізнання та самовдосконалення,
- мобільності до сучасних, постійно зростаючих вимог суспільства та культури.

Таким чином, впровадження цих аспектів закладами вищої освіти дозволить сформувати у майбутніх викладачів професійно-особистісний розвиток, який буде детерминуватись внутрішніми умовами – свідомістю та індивідуальною позицією. Адже найважливішою умовою становлення викладача-професіонала полягає у зростанні рівня професійної самосвідомості. Натомість рушійною силою, при цьому, можуть виступати внутрішні суперечності, які будуть спрямовувати особистість на їх подолання через професійне самовдосконалення. Варто підкреслити, що велику роль у цьому процесі відіграють моральні якості майбутнього фахівця, що будуть забезпечувати конструктивний та позитивний напрям саморозвитку.

З цього можна зробити підсумок, що заклад вищої освіти повинен сформувати у майбутнього викладача професійну культуру, на основі якої буде формуватися особистість студента-викладача, який матиме:

- глибокі знання предмету, що передбачає формування загальних та спеціальних (фахових) компетенцій;
- бути всебічно обізнаним посередником, фасилітатором, тьютором;
- мати розвинені суспільні навички, зокрема працювати в команді, приймати рішення, комунікувати, вільно, креативно та критично мислити;
- створювати інтелектуальні цінності та впроваджувати інноваційні технології тощо.

Отже, формування особистості, а згодом і професійної культури та професіоналізму майбутнього викладача у вимірі закладу вищої освіти, як творчої індивідуальності у процесі освітньо-наукової діяльності відбувається тоді, коли створюються відповідні умови для творчого оволодіння цілісним досвідом професійної діяльності. Адже майбутні викладачі у процесі навчання через призму індивідуалізації, творчо буде поєднувати основні складники минулого досвіду, при цьому аналізувати культуру та творчий досвід професійної діяльності. Значну роль у професійному становленні відіграє заклад вищої освіти. Прискорення прогресу знань та техніки зумовлює потребу особистості у постійному оновленні знань. Нині Україна знаходиться в умовах формування загальноєвропейського освітньо-наукового простору, який має бути здатним забезпечити запит суспільства на кваліфікованих, професійних викладачів закладу вищої освіти, здатних працювати у різних освітніх умовах та системах. Вкрай важливо, щоб в економіку нашої держави приходили «молоді» фахівці, які будуть здатними постійно вчитися, вміти самостійно вдосконалювати свої знання та компетентності, розвивати власну педагогічно-професійну культуру. Вищим ступенем розвитку педагогічно-професійної культури є педагогічна майстерність викладача та його професіоналізм. Натомість, задля забезпечення формування професіоналізму викладачів у закладі вищої освіти має бути забезпечена неперервність освіти та впроваджена сучасна світова тенденція розвитку «освіти протягом життя».

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми професійної освіти: навчально-методичний посібник / укл. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 352 с.
2. Викладач вищого навчального закладу: культура, діяльність, професіоналізм / За ред. В.М. Гриньової. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2010. 150 с.
3. Гриньова В.М. Про співвідношення понять "професіоналізм", "професійна культура", "професійна компетентність", "професійна підготовка". *Педагогіка та психологія*. 2014. Вип. 45. С. 74-84.
4. Гадамер Г. Г. Істина в гуманітарних науках / Г. Г. Гадамер. Істина і метод. К. : Юніверс, 2000. Т. 2. С. 39-43.
5. Закон України «Про вищу освіту», документ 1556-VII, чинний, поточна редакція — Редакція від 16.09.2022, підстава - 2471-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 14.10.2022).
6. Закон України «Про освіту», документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція — Редакція від 24.09.2022, підстава - 2457-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.10.2022).

7. Наказ «Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти», документ v1176729-13, втратив чинність, поточна редакція — втрата чинності від 12.10.2018, підстава - v1103729-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1176729-13#Text> (дата звернення: 14.10.2022).

8. Постанова «Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна ХХІ століття")», Документ 896-93-п, чинний, поточна редакція — Редакція від 29.05.1996, підстава - 576-96-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.10.2022).

9. Столярчук О.А. Особистісний потенціал як чинник професійного становлення студентів. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у ХХІ столітті: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф.* (Одеса, 15-16 березня 2019 р.). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. Ч. I. С. 57-61.

10. Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти», документ 347/2002, поточна редакція — Прийняття від 17.04.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 14.10.2022).

11. Федірчик Т.Д. Розвиток професіоналізму викладача як фактор управління якістю вищої освіти. *Наука і освіта*. 2009. №3. С.75-80.

12. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning [Electronic resource]. Режим доступу: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf> (дата звернення: 15.10.2022 р.).

Татарінов К.О.,

студент II курсу Історико-філософського факультету

Національного педагогічного

університету імені М.П.Драгоманова,

м. Київ, Україна

Науковий керівник - Ремньова А.Г.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки

Національного педагогічного

університету імені М.П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті досліджено проблему булінгу, як психологічного явища, його вплив на розвиток та становлення особистості у процесі соціалізації. Проаналізовано основні шляхи подолання дискримінації у навчальному колективі.

Abstract. The article examines the problem of bullying as a psychological phenomenon its influence on the development and formation of personality in the process of socialization. The main principles of overcoming discrimination in the educational team are analyzed.

В нашій державі протягом останніх років загострилася проблема насильства, яке здійснюють діти стосовно один одного. Ця проблема відома світові вже близько ста років, але в Україні перші публікації з дослідження булінгу з'явилися лише у 2005 році. У сучасному світі дуже багато дітей та підлітків зустрічаються з булінгом під час освітнього процесу. Дослідження, які провели експерти Українського інституту дослідження екстремізму показали, що психологічне насильство щодо підлітків руйнує їх особистість та ускладнює процес соціалізації. Саме тому наша держава запровадила адміністративну відповідальність за вчинки, пов'язані з дискримінацією та цькуванням дитини або групи дітей.

Як подолати булінг і всі його прояви у нашому суспільстві? Процес попередження та подолання булінгу є дуже складним, але дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців та аналіз досвіду роботи освітніх закладів у вирішенні цієї проблеми дозволив нам визначити основні шляхи протидії цькуванню та насильству у освітньому середовищі.

Проблему булінгу у нашій країні активно досліджували таку вчені, як Т.Журавель, О.Кочеміровська, О.Ожійова, В.Петросянц, М.Ясеновська, зокрема вони визначили причини булінгу, його вплив на розвиток особистості школяра та змоделивали підхід до подолання насильства у дитячому колективі. Ми погоджуємося з їхньою думкою, що процес подолання дискримінації має бути зважений та поетапний.

Зарубіжні науковці та практики А.Адлер, В.Бесаг, К.Дьюкс, Д.Лейн, А.Пікасо, Д.Олвеус, П.Хайнеман заклали фундамент дослідження проблеми булінгу у сучасному суспільстві та дійшли висновку, що булінг – це складне соціальне явище, яке потребує об'єднання зусиль педагогів, батьків, дітей, держави для його подолання.

Метою нашого дослідження є висвітлення проблеми булінгу в сучасних освітніх закладах України, обґрунтування необхідності вирішення даної проблеми та впровадження заходів, які можуть бути здійснені на шляху до її подолання.

Формування особистості є дуже складним і довготривалим процесом, на який впливає багато факторів. Одне з важливих завдань закладів освіти допомогти учням соціалізуватися і адаптуватися до норм та правил